

Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě
Komenského 10, 586 01 Jihlava

zřizovatelem organizace je Kraj Vysočina

TISKOVÁ ZPRÁVA

HRADY ČESKO - RAKOUSKÉHO POMEZÍ

Vernisáž: **3. 9. 2014 v 18.00 hod.**

Výstava: **4. 9. - 19. 10. 2014**

Místo konání: **OGV, Masarykovo nám. 24, Jihlava**

Výstava Hradů česko-rakouského pomezí, kterou připravila Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě ve spolupráci s Krajem Vysočina a za podpory Zemských sbírek Dolního Rakouska, se zaměřuje na česko-rakouské pohraničí prostřednictvím obrazů hradů, hradních ruin, zámků a měst zejména z Podyjí (Thayatal). Na základě proměn četných hradů rozestavěných podél toku Dyje lze sledovat komplikovanou historii vztahů mezi oběma zeměmi. Řeka je spojujícím prvkem také s Jihlavou, kde se v Oblastní galerii Vysočiny výstava odehrává, neboť moravská Dyje pramení jen asi pětadvacet kilometrů na jih od Jihlavy u Třeště; pod hradem Raabs (Rakous) se spojuje s Dyjí rakouskou a společně pak meandrují coby jediná Dyje-Thaya až na česko-rakousko-slovenské pomezí, kde se její vody smísí s řekou Moravou. Hranice již od konce 11. století zhruba kopíruje tok řeky Dyje, v oblasti Národního parku Podyjí kolem Vranova nad Dyjí pak prochází asi pětadvacet kilometrů přímo řekou. Na pomezí jižní až jihozápadní Moravy a Dolního Rakouska se slovanské obyvatelstvo od 7. století mísilo s germánským podobně, jako se tam mísí vody moravské a rakouské Dyje.

Tamější hradby byly většinou budovány coby obranné stavby, jež měly chránit oblast před nepřátelskými nájezdy. Pravěká hradiště byla často budována na ostrožnách nad údolími vodních toků, což je také případ Podyjí. Na počátku vrcholného středověku bylo povodí řeky Dyje neklidným rozhraním mezi přemyslovsou Moravou a babenberskou Východní markou. Hradby byly také centry další kolonizace jihozápadní Moravy a sousedících oblastí Waldviertel a Weinviertel na severu Dolního Rakouska. Řada vybraných hradů, jejichž počátky spadají zhruba do období od konce 11. do první poloviny 13. století, začíná od Karlsteina a pokračuje přes Raabs (Rakous), Eibenstein, na moravské straně Frejštejn, Cornštejn, Bítov, Vranov nad Dyjí, rakouský Hardegg (Hardek), který stojí téměř na hranici, Kaju (Chýji) a dále opět moravský Nový Hrádek a Znojmo. O trochu dál na východ z dyjské říční linie vybočují Litschau (Ličov) a na moravské straně Landštejn. Výstava zahrnuje také města Gmünd, Retz (Reteč) a Mikulov. Po porážce Přemysla Otakara II. roku 1278 v bitvě na Moravském poli získali babenberské dědictví, zahrnující také

Rakousy, Habsburkové. Po zvolení Ferdinanda I. českým králem roku 1526 hranice postupně ztrácela svůj vojenský význam. Ty z hradů, které nebyly přestavěny na zámky, postupně chátraly, až se proměnily v ruiny. Většina z vystavených děl pochází z 19. a počátku 20. století. V té době panoval v pohraničí relativní klid a oblíba hradů vzrůstala z úplně nových důvodů. Hrady souzněly s romantickou zálibou v ruinách a středověké historii a staly se oblíbeným cílem návštěv novodobých poutníků. Umělci zobrazují hrady jako poklidné ruiny tyčící se na zarostlých kopcích, v pozadí mírumilovných výjevů s pocestnými, myslivci a pasáky dobytka. Zatímco 19. století bylo pro hrady šťastným a klidným mezidobím, kdy také začaly vznikat základy dnešní památkové péče, v následujícím století nastaly opět bouřlivější časy. První pozemková reforma ve dvacátých letech znamenala zásah také do vlastnické struktury některých hradů. Další změny přinesly po druhé světové válce Benešovy dekrety. Druhá pozemková reforma, spojená s násilným vyvlastňováním po roce 1945, postupně zcela narušila soukromé vlastnictví. Hranice byla náhle střežena bedlivěji než kdy předtím, což znamenalo pro sídla na obou stranách izolaci od svých odvěkých přirozených sousedů. To se změnilo až po roce 1989 s pádem železné opony a opětovným zprůchodněním hranic. Dlouhá izolace Podujetí, způsobená nejen historickými okolnostmi, ale i komplikovaným terénem říčního kaňonu, však má také pozitivní důsledky: dnes jde o jedno nejméně dotčených říčních údolí v Evropě, zajímavé nejen díky svým hradům, ale unikátní po geologické stránce a s rozmanitou flórou a faunou. Dnes se majitelé a správci hradů a zámků na obou stranách hranic musejí vyrovnávat s podobnými problémy, jež s sebou nese starost o rozlehlé historické objekty.

Lenka Dolanová